

ФІЛОСОФІЯ БУТТЯ В ПОЕТИЧНИХ ВІЗІЯХ МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ (ЗБІРКА «373»)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (52).

УДК 821.161.2-145.09 Кіяновська

DOI: 10.24144/2663-6840/2024.2(52).216–221

Кузьма О. Філософія буття в поетичних візіях Маріанни Кіяновської (збірка «373»); кількість бібліографічних джерел – 13; мова українська.

Анотація. У статті розкрито специфіку поетично-філософської системи Маріанни Кіяновської, сучасної української поетеси, лауреатки Національної премії імені Т.Г. Шевченка (за збірку «Бабин Яр. Голосами» в 2020 році). Аналіз художньої філософії авторки здійснено на матеріалі збірки «373», опублікованої «Видавництвом Старого Лева» в 2014 році. Указана поетична книжка є першою збіркою вибраних текстів Маріанни Кіяновської, які творилися протягом двох десятиліть.

Мета статті – дослідити філософію буття в поетичних візіях Маріанни Кіяновської на матеріалі збірки «373». Ця мета зумовлювала виконання таких завдань: розкрити уявлення поетеси про універсальні закони буття, специфіку її індивідуально-авторської картини світу; простежити джерела поетичної філософії Маріанни Кіяновської; окреслити ключові образи-«концепти» в книжці «373», а також форми поетичного філософування авторки; з'ясувати своєрідність філософської лірики письменниці в контексті розвитку сучасної української поезії. У статті застосовано біографічний, психологічний, культурно-історичний, герменевтичний, типологічний методи аналізу художніх текстів, а також використано прийоми екзистенціальної інтерпретації творів.

Маріанна Кіяновська як поетеса візіонерського художнього типу виявляє новаторські підходи до осмислення філософських проблем і моделює самобутню художню філософію, що має виразне екзистенційне спрямування, культурологічну основу та сенсотворчий потенціал.

Зроблено висновки, що Маріанна Кіяновська продовжує традиції української філософської лірики, водночас вона шляхом постмодерністського моделювання творить філософські тексти нової ідейно-художньої якості. Поетеса розкриває спектр актуальних проблем (автентичного буття, ідентичності, самовизначення, духовної трансформації, самотності, любові, віри, богошукання, смислу існування), екстраполюючи їх на рівень світорозуміння й світовідчування людини початку XXI століття.

Ключові слова: Маріанна Кіяновська, сучасна лірика, художня філософія, філософська поезія, візіонерський тип, постмодернізм, духовність.

Формулювання проблеми. Маріанна Кіяновська належить до митців, які формують сучасний літературний канон і розвивають філософську, метафізичну гілку української лірики початку XXI століття. Це відома сучасна поетеса, перекладачка, есеїстка, авторка збірок «Інкарнація» (1997), «Вінки сонетів» (1999), «Міфотворення» (2000), «Кохання і війна» (у співавторстві з Мар'яною Савкою) (2002), «Книга Адама» (2004), «Звичайна мова» (2005), «Дещо шоденне» (2008), «ДО ЕР» (2014), «373» (2014), «Листи з Литви/Листи зі Львова» (у співавторстві з Мар'яною Савкою) (2016), «Бабин Яр. Голосами» (2017), «Живі перетворення» (2020). У 2020 році нагороджена Національною премією імені Т. Г. Шевченка за поетичну книжку «Бабин Яр. Голосами».

Маріанна Кіяновська в одному з інтерв'ю зауважила: «Роль письменника/перекладача у XXI столітті, з одного боку, здається цілком знівельованою, а з іншого – тільки вони є справжніми творцями сенсів, нових мов і т. д., від яких зараз набагато більше, ніж від будь-яких інших ресурсів залежать глобальні економіка і політика» [#PEN_TEN: Інтерв'ю з Маріанною Кіяновською 2020]. Концепція поета як творця нових сенсів, нової мови, висловлена письменницею, суголосна ідеям мислителя Мартіна Гайдегера про мову як дім буття, про поета «в убогий час», епоху світової ночі, розкритих у працях «Навіщо поети» [Гайдегер 2021], «Гельдерлін і сутність поезії» [Гайдегер 2021]. Роль поета в «убогий час» (коли «згас блиск боже-

ства у світовій історії» [Гайдегер 2021, с. 230]) полягає в тому, щоб «промовляти Святе», адже саме в такі часи поети «мусять творити саму суть поезії, що включається в долю епохи» [Гайдегер 2021, с. 230]). Поезія Маріанни Кіяновської є саме такою за своєю природою: вона включена в долю епохи зламу XX і XXI століть, в духовні шукання сучасної людини, особливо українців, що опинилися на межі буття і смерті, проживаючи складний досвід «себетворення» як нації, як людей чину й відповідального буття, розгортає позачасові теми, осмислює універсальні філософські концепти, формує абсолютно нову систему цінностей та орієнтирів. Збірка «373» як концентрат художніх осяянь поетеси дає можливість окреслити ключові координати її самобутньої філософської системи, що, безперечно, є вагомою частиною сучасної української літературної антропології.

Аналіз досліджень. Творчість Маріанни Кіяновської завжди перебуває в центрі літературознавчих досліджень, оскільки її глибина, висока ідейно-мистецька вартість є незаперечним фактом. Та не кожному легко заходити у творчі світи письменниці, адже її лірику можна назвати «герметичною», зорієнтованою на підготовленого реципієнта. Художнє мислення Маріанни Кіяновської спирається на ґрунтовну філософсько-мистецьку основу. Вірші авторки – це філігранне поетичне філософування, кожен образ має кілька рівнів інтерпретації, а поетичний смисл тексту розшифровується після дов-

гої рефлексії й дає естетичну насолоду від власних смислосубтєвих відкриттів. Лірика поетеси – це лірика «живого» діалогу автора й читача, своєрідна розмова, через яку ти проживаєш процес «самособонаповнення» (В. Стус). У такому контексті варто говорити про те, що Маріанна Кіяновська продовжує розвивати в літературі нішу філософської поезії, основу і суть якої, за твердженням дослідниці цього пласту української лірики Елеонори Соловей, «становить всезагальне, родове, субстанційне, втілене в ліричному образів-переживанні» [Соловей 1999, с. 14].

Ідейно-художня специфіка творчості Маріанни Кіяновської, зокрема й збірки «373», осмислюється в ряді літературно-критичних статей. Одним із найбільш ґрунтовних є, на наш погляд, відгук Тараса Пастуха, опублікований на онлайн-ресурсі «Zbruc» [Пастух 2015]. Аналізуючи твори зі збірки «373», дослідник використовує філософський концепт «*homo duplex*», суть якого полягає в окресленні подвійної природи людини (розум і серце, тілесна й божественна сутність). Він зауважує: «Поезію у збірці «373», якщо висловлюватись в унісон філософії Мераба Мамардашвілі, можна назвати *не людською* (курсив автора – О.К.). Маріанна Кіяновська у своїй поетичній сповіді часто апелює до Бога, до трансцендентного, до того, що не можна пропальпувати, побачити, виразно почути. Розмова, яка точиться в її збірці, – це розмова про невидиме суще, яке утверджується (по-стає) також за допомогою невидимого – віри» [Пастух 2015]. Проблема віри й стосунків із Богом, земного й трансцендентного – основа цієї поетичної книжки, у якій «відчувається виразне занурення в християнську догматику» [Пастух 2015]. Сама Маріанна Кіяновська в одному з інтерв'ю наголосила на значимості віри в її духовному житті: «Найтяжчий виклик – лишатися віруючою людиною. Точніше, людиною, яка справді у щось вірить. Я зараз навіть не про віру з точки зору взаємин з Богом. Я про віру як властивість душі, як особливий вимір людської сутності. Секуляризоване суспільство змінює не тільки правила, не тільки ставлення до них, а й параметри роботи душі та внутрішнього світу людини. Бо що для секуляризованого суспільства – душа?...» [#PEN_TEN: Інтерв'ю з Маріанною Кіяновською 2020]. Поетичні тексти зі збірки «373» виразно формують ліричний сюжет шукання віри й осягнення суті власного існування, тих духовних основ, які кристалізуються лише шляхом духовної трансформації, глибокої роботи душі.

Суголосні міркування про християнські основи творчості Маріанни Кіяновської висловлює й О. Соловей, який зауважує, що «поетика теперішньої Кіяновської, інтертекстуально беручи, чи не повністю ґрунтується на Святому Письмі» [Соловей 2021, с. 33].

Осягнути смисли, закладені в тексти збірки «373», допомагають і висловлювання самої авторки. Так, на презентації книжки Маріанна Кіяновська на питання модераторки заходу Дзвінки Матіяш про духовну й творчу спорідненість з Василем Стусом відповіла так: «Я хочу підкреслити, що коли людина ви-

ходить на цей рівень метамови, як Стус, у неї зникає «я» – воно стає непотрібним. Усі речі, які тут говоряться про Бога, про вічність, про час сказані з абсолютним смиренням, бо я, в певному сенсі, коли писала цю книгу, позбулася свого «я». Тобто все, що я мала і вмела, – у цій книжці...» [Кіяновська «Все, що я мала і що вмела, – у цій книжці» 2014].

Отже, збірка «373» є вагомою частиною доробку Маріанни Кіяновської, книжкою, яка засвідчує продовження традицій української філософської лірики та її якісне оновлення в контексті розвитку національного письменства початку ХХІ століття. Тому вивчення художньої філософії письменниці на матеріалі названої збірки – актуальне завдання сучасного літературознавства.

Мета статті – дослідити філософію буття в поетичних візях Маріанни Кіяновської на матеріалі збірки «373».

Основні завдання статті – розкрити уявлення поетеси про універсальні закони буття, специфіку її індивідуально-авторської картини світу; простежити джерела поетичної філософії Маріанни Кіяновської; окреслити ключові образи-«концепти» в книжці «373», а також форми поетичного філософування авторки; з'ясувати своєрідність філософської лірики письменниці в контексті розвитку сучасної української поезії.

Методи та методика дослідження. У статті застосовано біографічний, психологічний, культурно-історичний, герменевтичний, типологічний методи аналізу художніх текстів, а також використано прийоми екзистенціальної інтерпретації творів.

Виклад основного матеріалу. Збірка «373» є книжкою вибраних поезій, які Маріанна Кіяновська написала за два десятиліття. Як свідчить сама письменниця, двома збірками – «ДО ЕР» і «373» (обидві з'явилися друком у 2014 році) – «вона вичерпала свою мову і закрила цілу епоху» [Кіяновська «Творець має бути філософом, хоч би що він творив» 2015] в тому, що писала. Тобто авторка цими поетичними виданнями підбила своєрідні підсумки у своїй творчій діяльності, у сконцентрованій мистецькій формі подала художні узагальнення певного етапу життя.

Символіку назви книжки Маріанна Кіяновська пояснює так: «373 – це просто паліндромічне число. Це температура кипіння води за Кельвіном – точка переходу води в пару, коли вода стає невидимою. Це дуже схоже на те, що стається з людиною, коли вона помирає. Вона залишається собою, але невидимою для нас. «373» – це книжка про те, що смерті, насправді, не існує...» [Кіяновська «Все, що я мала і що вмела, – у цій книжці» 2014]. Уже назва збірки спрямовує на її змістове наповнення – поезію метафізичну, трансцендентну, насичену індивідуально-авторськими сенсами й художніми кодами. Індивідуально-авторські сенси, закладені в поетику збірки «373», мають одним із джерел близькосмертні враження самої поетеси. «Я тільки нещодавно наважилася говорити про свою клінічну смерть, яка сталась зі мною у 16 років, – зауважила Маріанна Кіяновська на презентації цієї поетичної

збірки. – *Думаю, що те, ким я є, як я пишу і чому я пишу і всі інші мої способи взаємодії з дійсністю дуже сильно пов'язані з тим, що я вже помирала. У мить, коли зупинилося серце, я жодної секунди не переставала думати...*» [Кіянська «Все, що я мала і що вміла, – у цій книжці» 2014].

Екзистенційні категорії життя і смерті стають домінуючими елементами поетичної філософії, вираженої в текстах книжки. Важливо те, що художня інтерпретація цих та ряду інших, знакових у творчій картині світу письменниці екзистенційних категорій (автентичність буття, вибір, відповідальність, любов, страх, самотність, віра, надія тощо) є результатом її життєвого досвіду, здатності узагальнювати пережите. Для творчої манери Маріанни Кіянської, на нашу думку, характерною ознакою є вміння поетично відрефлексувати все, що відбувається на рівні індивідуального та колективного (національного) буття. Композиційно в поетичній збірці можна вирізнити своєрідні поетичні грона на теми Бога й віри; любові, кохання; смислу буття, призначення; творчості; природи.

Лірична героїня збірки «373» розмірковує про смисли, які формуються в її житті, і кожна поезія розкриває якусь грань комплексу філософських проблем, які вона прагне пізнати: «Смисли непроявлені і брили / Таємниць, і відсвіти, і грані – / Все, що ми у радості відкрили, / Буде оприсутнене в триванні / Всього крізь усе, в зниканні речі / В суцюзі – і в виниканні з нього. / Не існує просто порожнечі. / Є ніщо – між Вибухом і Богом» [Кіянська 2014, с. 10]. Істина народжується у процесі пізнання законів буття, пізнання суцюзі, і часто вона народжується в результаті творчого горіння (вибуху), пронизаного божественною присутністю.

Безумовно, центром метафізичних шукань та рефлексій авторки є Бог як позачасова величина, одвічна животворна сила, джерело життя, мудрості, творчості, «книга, і слово, і титла» [Кіянська 2014, с. 8]. Перша поезія збірки «373» моделює розгорнуту метафору богоприсутності в житті ліричної героїні:

*Бог мене наздогнав, щоби дати повітря ковток
І покликати просто, як кличуть дитину додому.
Вдих і видих – і все. Вдих і видих. Єдиний крок
Подолає тісну порожнечу, безмежну втому.
Страх душі не радити, на друзки розбите тло...
Боже, я ще повинна зрости у своїй любові.
День і ніч – у молитві...*

... Бог живий

Нас усіх порятує, як вічні віки до того...

[Кіянська 2014, с. 6].

Уявлення про Бога як батька, про себе – як його дитину, що знаходиться у його турботливій любові та опіці, – абсолютно вписується в традиційну християнську парадигму, але разом із тим не обмежується тільки християнським трактуванням. Бог як абсолют, як Творець усього суцюзі фігурує в більшій частині поезій збірки «373», які можна назвати вслід за критиком О. Соловєєм «модерними міськими молитвами» [Соловей 2021, с. 32]. Вірші, побудовані у формі молитовного звернення до

Бога, є відображенням сакральних моментів буття ліричної героїні – її таїнства розмови із Всевишнім («Звідки, Господи, світло твоє?», «Ти у небі й землі, на відмілинах світла і смутку...», «Боже благий, що мовчиш, ні про що не спитавши...», «Після того, як втрачено все і нема що втрачати...», «Так легко не знати про ту свинину, що впаде...», «Усе, що Боже, знає тільки Бог...» та ін.). У секуляризованому суцюзі, у якому втрачено Бога й віру як константи духовного буття людини, лірична героїня поезій Маріанни Кіянської виконує роль «співця в убогий час» (М. Гайдегер), який йде «слідом відлинух богів» [Гайдегер 2021, с. 230], промовляючи Святе, намагаючись зберегти в мові/слові/поезії сакральні істини, бо «тривання у мові – це більше, ніж просто життя» [Кіянська 2014, с. 63]. Усвідомлені істини мають не тільки трансцендентну основу, іноді вони відтворюються через образний ряд картин із повсякденного життя в пейзажному обрамленні:

*Тривання у мові – це більше, ніж просто життя.
Надвірна жовтава від меду. Гуцульські бесаги –
І відра повітря. Вода холодніша від спраги,
А спрага у горах – важка, золотого лиття.
Вкорінений камінь Говерли – на обрії десь.
І можна вертатись – і довго собі пам'ятати
Про вічні причілки сухої від осені хати,
Який кінцесвітня бджола облітає з небес...*

[Кіянська 2014, с. 63].

Уся образна система поезії побудована в характерному для стилю Маріанни Кіянської поєднанні зорових, слухових, ольфакторних образів, коли метафорика будується на майстерних творчих знахідках на зразок образів спраги «важкого, золотого лиття» чи «кінцесвітньої бджоли», що вдало «закриває» ліричний сюжет і надає йому філософського звучання.

Тема Бога тісно переплітається в ліриці Маріанни Кіянської з темою творчості. В інтерв'ю Тетяні Терен для проекту «РЕСвітити. Антологія письменницьких голосів» поетеса поділилася враженнями від книжок фантаста Лоїс Макмастер Буджолд, зокрема про тему святості як порожньої посудини, що артикулюється в одному з романів: «Один із персонажів сказав, що, аби прийняти в себе Бога, треба всередині зробитися абсолютно пустим. Бо якщо ти будеш недостатньо пустим, приймаючи Бога, це буде так, ніби налити воду в не дуже чисту посудину. Тільки тоді, коли ти абсолютно пустий, оцей прихід Бога, який у децю іншій перспективі є поезією чи натхненням, може відбутися по-справжньому...» [Маріанна Кіянська. «Творець має бути філософом, хоч би що він творив» 2015, с. 68–69]. Із цих міркувань можна зробити висновок, що для авторки прихід Бога отожднюється також і з творчим процесом, станом натхнення, у якому пишуться тексти. У такому стані божественного натхнення творець знаходиться ніби в інших вимірах буття: «Освідчу – зі страхом. Віддам – з любов'ю / Печать зламаю. / Розгорнуто вимір – вихід в клепсидр спіралі. / Я вже нетутешня. В міжсвіттях, в світлах, триває / Відлуння душі.

Щомиті ніде – все далі. / І часу двосутність – одна із умов чи істин / Уміння любити і, врешті, знання про себе. / Усе, що я можу, – вмістилище – стати містом. / Я – простору чаша. Місце. Грааль під небом» [Кіяновська 2014, с. 12]. Містичний образ чаші Грааля, який має різні інтерпретаційні рівні (і християнський, і язичницький, і метафізичний), в поезії Маріанни Кіяновської, на наш погляд, виражає ідею поета-творця, що в моменти натхнення стає вмістилищем божественних сил, духовної субстанції, первісної енергії. Ця духовна сила, уміщена у просторі Духу поета, виражається через творчість і транслює сакральні знання, духовні істини, нові сенси. Але перш, ніж поетова чаша Грааля наповниться, він повинен звільнитися від старих сенсів, стати абсолютно пустим, щоб Бог міг проявитися через нього.

У поезії Маріанни Кіяновської майстерно змальовується процес народження себе в новій іпостасі, це акт «себетворення», в основі якого лежить творча алхімія:

*Ріка, до якої говорить мудрець, засинає.
Зростається тім'ячко небу, бо то немовля.
В найдовшій дорозі – між сном про Синай
і Синаєм –
Рятуються часом піщаним душа і земля.
Суша повсякденність любові. Втрачаючи мову,
Оту попередню, я в іншій вмирати расту.
Душа – ніби чаша, наповнена знову і знову
Піском, по краплині, по істині, по наготу*

[Кіяновська 2014, с. 91].

У цій поезії використано розгорнуту метафору людського буття, шляху самопізнання, який названо дорогою «між сном про Синай і Синаєм». Біблійний образ-концепт гори Синай розгортає семантику вершини розвитку людського духу, сакрального місця, де відбувається розмова з Богом. Це місце, у якому найповніше проявлена твоя духовна іпостась, у якому ти найближче з'єднаний із своєю божественною, творчою природою. Поетеса спирається на символіку образів-архетипів води (ріка), землі (пісок). В аналізованому творі образ ріки, «до якої говорить мудрець», має філософське значення: ріка втілює собою ідею плинності життя, є своєрідною метафорою часу. Ідею плинності часу підкреслює й образ піску, що асоціативно нагадує піщаний годинник, у якому час вимірюється кількістю піщинок, що впали донизу. Оцим «піщаним часом» рятується душа і земля, бо саме він дає усвідомлення цінності кожної прожитої хвилини. У процесі сходження на Синай (символічно – до Бога, вічного, понадчасового) лірична героїня «втрачає мову» (тобто старі сенси) і в іншій мові вмирати росте (оксиморон «вмирати расту» говорить про постійне оновлення духовних налаштувань людини у процесі розвитку своєї душі). Згадка про мову дає простір для інтерпретації у вірші й мотиву творчого самовираження. Маріанна Кіяновська неодноразово у своїх інтерв'ю говорить про митця як творця нової мови, нових сенсів, тож образ втрачання «старої» мови й народження «нової» мови в тексті поезії можна трактувати як символічний процес стусівського образу «життєсмерті» / «смер-

теїснування», який проживають справжні поети. За словами письменниці, «якщо проаналізувати біографії справжніх поетів, то виходить, що нікому з них не було добре – всі перейшли через своє пекло з чистилищем. У когось було вигнання, в інших – хвороби, вбогість, втрати дорогих людей...» [Маріанна Кіяновська. «Творець має бути філософом, хоч би що він творив» 2015, с. 70]. Дорога до Синаю (вершини буття й досягнення абсолюту, з'єднання з божественною суттю) – це своєрідний шлях «через пекло й чистилище». І на тому шляху неодноразового вмирання й духовного воскресіння, народження в новій іпостасі треба мати велику внутрішню силу й прийняття своєї путі, треба бути тим, хто постійно виконує складну роботу душі – алхімію «життєсмерті».

Поетична філософія Маріанни Кіяновської базується на тісному зв'язку категорій життя і смерті. Кожен твір поетеси – як поле драматургії, на якому взаємодіє життя і смерть. Лірична героїня не має страху смерті, вона призвичаїлася жити, постійно відчувачи її поруч: «Смерть – це місце, де нітелень. / Навіть дощ там іде, як сніг. / Я вмирала сьогодні вдень – / і збивала себе із ніг. / І згусалось усе з усім. / Навіть серце і ця нітьма, / Навіть час цей і навіть дім, / Яко простір, де я сама. / Взяти б істину голіруч – / Як жарину із надр вогню. / Смерть – це місце, яке, мов ключ, / Я сама собі відчиню»

[Кіяновська 2014, с. 197].

Тарас Пастух, аналізуючи збірку «373», наголосив: «Треба також говорити про розмаїті стани ліричного суб'єкта у час активного перебування перед іконостасом. Це і торжество радості відчуття світу і розлитої в ньому краси, але здебільшого у збірці панує виразно мінорний настрій, в якому можна уявити людину, що розпластано лежить обличчям вниз перед великим карбованим, потемнілим від часу і почутого іконостасом. І в цьому стані є два етапи: мертве зацеплення від екзистенційного страху і наступний – містичні візії божественного, до яких змагали середньовічні містики» [Пастух 2015]. Справді, можна погодитися з критиком у твердженні про художнє втілення містичних візій божественного, відображених у ліриці поетичної книжки «373». Поезії збірки відображають широкий діапазон чуттів поета візіонерського типу (в юнгіанівському розумінні). Маріанна Кіяновська творить в особливих творчих станах, які можна окреслити поняттями змінених станів свідомості (медитативно-трансів стани). У цих станах вона максимально наближена до простору колективного несвідомого, і як поет або вісун «надає словесного виразу невисловлюваному цим моментом часу і чи то образами, чи то виводить на сцену те, чого очікує незбагненна потреба усіх» [Юнг 2002, с. 131].

Корпус текстів у збірці «373» – немов велична поетична симфонія, яку складають авторські одкровення, молитви, це словесна алхімія, у якій переплавлено особистісний та колективний досвід, це розмова про Бога й віру, діалог із Богом і читачем, своїм оточенням (у книжці чимало віршів-присвят), це відверті зізнання в любові й рефлексія на тему кохання, це тонке проживання станів богоприсут-

ності й народження творчого слова, це філігранні гімни природі та її животворній силі, це стан зачудуваного вдивляння в магію життя і відкриття нових його граней, це художні мініатюри з фіксацією «цохвилинних» вражень і філософські прозріння...

Висновки. Маріанна Кіяновська як поетеса візіонерського художнього типу виявляє у збірці «373» новаторські підходи до осмислення філософських проблем і моделює самобутню художню філософію, що має виразне екзистенційне спрямування, культурологічну основу та сенсотворчий потенціал.

Письменниця продовжує традиції української філософської лірики, водночас вона шляхом постмодерністського моделювання творить філософські тексти нової ідейно-художньої якості. Поетеса розкриває спектр актуальних проблем (автентичного буття, ідентичності, самовизначення, духовної трансформації, самотності, любові, віри, богошукання, смислу існування), екстраполюючи їх на рівень світорозуміння й світовідчування людини початку ХХІ століття.

Література

1. Гайдеггер М. Гельдерлін і сутність поезії. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доповнене. Львів: Літопис, 2002. С. 250–261.
2. Гайдеггер М. Навіщо поети. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доповнене. Львів: Літопис, 2002. С. 230–249.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодернізм: монографія. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Критика, 2013. 344 с.
4. Кіяновська М. 373. Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. 272 с.
5. Кіяновська М. «Все, що я мала і що вмiла, – у цій книжці» *Сайт видавництва Старого Лева*. 2014. 23 жовтня. URL: https://starylev.com.ua/news/marianna-kiyanovska-vse-shcho-ya-mala-i-vmila-u-ciy-knyzhci?srsId=AfmBOopAMT2oaIMjIncxUq9SX0Xs6_PwldBrx4_172jzNIJs10c4WAqT (дата звернення 21.10.2024)
6. Кіяновська М. Молитва за когось – це також і робота пам'яті. 2022. 7 червня. *PenUkraine* URL: <https://pen.org.ua/molitva-za-kogos-ce-takozh-i-robota-pam-yati> (дата звернення 28.10.2024)
7. Кіяновська М. «Творець має бути філософом, хоч би що він творив» *РЕСвізити: антологія письменницьких голосів*. Книга друга / Тетяна Терен; світліни Олександра Хоменка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. Кн. 2. С. 60–85).
8. Котик-Чубінська М. Багатоголосся поезії Маріанни Кіяновської *ЛитАкцент* – світ сучасної літератури: сайт URL: <http://litakcent.com/2013/04/03/bahatoholossja-poeziji-marianny-kijanovskoji/> (дата звернення 23.10.2024)
9. Пастух Б. НОМО DUPLEX [рец. на Маріанна Кіяновська. 373. Львів: Видавництво Старого Лева. 272 с.] *Збруч*. 2015. 7 квітня. URL: <https://zbruc.eu/node/34751> (дата звернення 23.10.2024)
10. Соловей Е. Українська філософська лірика: навч. посіб. із спецкурсу. Київ: Юніверси, 1999. 368 с.
11. Соловей О. Маріанна Кіяновська. «Дещо щоденне» / Пуніна О. В., Соловей О. С. Сучасна українська література: знакові твори, культові постаті: навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2021. С.31–35. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1711/1/Сучасна%20українська%20література_2021_НП.pdf (дата звернення 23.10.2024)
12. Юнг К.-Г. Психологія та поезія Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доповнене. Львів: Літопис, 2002. С. 119–138.
13. #PEN_TEN: Інтерв'ю з Маріанною Кіяновською (підготувала Катерина Чамлай) *PenUkraine* 2020. 7 травня URL: https://pen.org.ua/pen_ten-interv-yu-z-mariannou-kiyanovskouy (дата звернення 24.10.2024)

References

1. Haidegger M. (2002) Helderlin i sutnist poezii [Helderlin and the Essence of Poetry]. Slovo. Znak. Dyskurs. Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st. / za red. M. Zubrytskoi. Lviv, pp. 250–261 [in Ukrainian].
2. Haidegger M. (2002) Navishcho poety [Why Poets]. Slovo. Znak. Dyskurs. Antolohiia svitovoi literaturnokrytychnoi dumky XX st. / za red. M. Zubrytskoi. Lviv, pp. 230–249 [in Ukrainian].
3. Hundorova T. (2013) Pisliachornobylska biblioteka: Ukrainyski literaturnyi postmodernizm: monohrafiia. [Post-Chernobyl Library: Ukrainian Literary Postmodernism]. Vyd. 2-he, vypr. i dopov. Kyiv: Krytyka. 344 s. [in Ukrainian].
4. Kiianovska M. (2014) 373 [373] Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 272 s. [in Ukrainian].
5. Kiianovska M. (2014) «Vse, shcho ya mala i shcho vmila, – u tsii knyzhci [«Everything I Had and Knew is in This Book»]. Sait vydavnytstva Staroho Leva. 23 zhovtnia. URL: https://starylev.com.ua/news/marianna-kiyanovska-vse-shcho-ya-mala-i-vmila-u-ciy-knyzhci?srsId=AfmBOopAMT2oaIMjIncxUq9SX0Xs6_PwldBrx4_172jzNIJs10c4WAqT (data zvernennia 21.10.2024) [in Ukrainian].
6. Kiianovska M. (2022) Molytva za kohos – tse takozh i robota pam'iaty [Praying for Someone is Also a Work of Memory]. *PenUkraine* URL: <https://pen.org.ua/molitva-za-kogos-ce-takozh-i-robota-pam-yati> (data zvernennia 28.04.2024) [in Ukrainian].

7. Kiianovska M. «Tvorets maie buty filosofom, khoch by shcho vin tvoryv» [«The Creator Must Be a Philosopher, no Matter What He Creates»]. RECvizyty : antolohiia pysmennytskykh holosiv. Knyha druha / Tetiana Teren; svitlyny Oleksandra Khomenka. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2015. Kn. 2. S. 60–85 [in Ukrainian].
8. Kotyk-Chubinska M. Bahatoholossia poezii Marianny Kiianovskoi [Marianna Kiyanovska's Polyphonic Poetry]. *LitAktsent – svit suchasnoi literatury*: sait URL: <http://litakcent.com/2013/04/03/bahatoholossja-poeziji-marianny-kijanovskoi/> (data zvernennia 23.04.2024) [in Ukrainian].
9. Pastukh B. (2015) HOMO DUPLEX [HOMO DUPLEX]. [rets. na Marianna Kiianovska. 373. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 272 s.] Zbruch. 7 kvitnia. URL: <https://zbruc.eu/node/34751> (data zvernennia 23.10.2024) [in Ukrainian].
10. Solovei E. (1999) Ukrainska filosofska liryka [Ukrainian Philosophical Lyrics]: navch.posib. iz spetskursu. Kyiv: Yuniversity, 368 s. [in Ukrainian].
11. Solovei O. (2021) Marianna Kiianovska. «Deshcho shchodenne» [Marianna Kiyanovska. «Something Daily»]. Punina O.V., Solovei O.Ye. Suchasna ukrainska literatura: znakovi tvory, kultovi postati: navchalnyi posibnyk. Vynnytsia: Donetskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa. S.31–35. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1711/1/Сучасна%20українська%20література_2021_НП.pdf (data zvernennia 23.10.2024) [in Ukrainian].
12. Yung K.-H. (2002) Psykhologhiia ta poeziiia [Psychology and Poetry]. Slovo. Znak. Dyskurs. Antolohiia svitovoi literaturnokrytychnoi dumky XX st. Za red. M. Zubrytskoi. 2-he vyd., dopovnene. Lviv: Litopys. S. 119–138.
13. #PEN_TEN: Interviu z Mariannoiu Kiianovskoiu (2020) [Interview with Marianna Kiyanovska]. (pidhotuvala Kateryna Chamlai) *PenUkraine* URL: https://pen.org.ua/pen_ten-interv-yu-z-mariannoyu-kijanovskoyu (data zvernennia 24.04.2024) [in Ukrainian].

PHILOSOPHY OF BEING IN THE POETIC VISIONS OF MARIANNA KIYANOVSKA (COLLECTION «373»)

Abstract. The article elucidates the particulars of the poetic and philosophical system of Marianna Kiyanovska, a contemporary Ukrainian poet and laureate of the Taras Shevchenko National Prize (for her collection “Babyn Yar. In Voices” in 2020). The analysis of the author’s artistic philosophy is based on the material presented in the collection “373”, published by the “Staryi Lev Publishing House” in 2014. This volume of poetry constitutes the first anthology of selected works by Marianna Kiyanovska, created over two decades.

The article’s purpose is to explore the philosophy of being in the poetic visions of Marianna Kiyanovska based on the collection “373”. This objective was to be achieved by undertaking the following tasks: to elucidate the poet’s ideas about the universal laws of existence and the specifics of her individual author’s picture of the world; to trace the sources of Marianna Kiyanovska’s poetic philosophy; to outline the key images – ‘concepts’ – in the book ‘373’, as well as the forms of the author’s poetic philosophizing; and finally, to ascertain the originality of the writer’s philosophical lyrics in the context of the development of contemporary Ukrainian poetry. The article applies biographical, psychological, cultural, historical, hermeneutical, and typological methods of analyzing literary texts, as well as the techniques of existential interpretation of works.

Marianna Kiyanovska is a poet of a visionary artistic type who employs innovative approaches to comprehend philosophical problems. Her work models an original artistic philosophy with a distinct existential orientation, cultural basis, and meaning-making potential.

It can be concluded that Marianna Kiyanovska represents a continuation of the traditions of Ukrainian philosophical lyrics while simultaneously creating philosophical texts of a new ideological and artistic quality through the utilization of postmodern techniques. The poetess reveals a range of topical issues (authentic being, identity, self-determination, spiritual transformation, loneliness, love, faith, God’s search, the meaning of existence), extrapolating them to the level of world understanding and worldview of the early 21st century.

Keywords: Marianna Kiyanovska, contemporary poetry, artistic philosophy, philosophical poetry, visionary type, postmodernism, spirituality.

© Кузьма О., 2024 р.

Оксана Кузьма – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; orcid.org/0000-0002-1590-1624

Oksana Kuzma – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1590-1624>